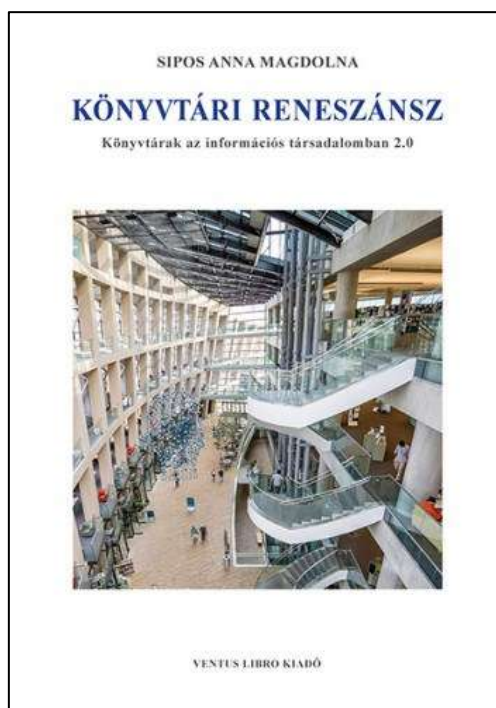

Könyvtári reneszánsz

Sipos Anna Magdolna
Könyvtári reneszánsz : könyvtárak az információs társadalomban 2.0,
2., bőv. kiad., Budapest, Ventus Libro Kiadó,
2016. – 133 p.

Sipos Anna Magdolna, a Pécsi Tudományegyetem Könyvtár- és Információtudományi Intézetének munkatársa 2006-ban a *Tudásmenedzsment* c. lapban publikálta vizsgálati eredményeit a „Könyvtárak az információs társadalomban” címmel. Közel 10 évvel később, számos felmérés, állami és EU-s program, valamint a technológia rohamos fejlődése arra sarkallta, hogy újra áttekintse a könyvtárak és a könyvtárügy helyzetét e megváltozott környezetben, és frissített tartalommal újra megjelenesse azt.

Ráadásul, ez utóbbi kiadás – a kor követelményeinek megfelelően – először már elektronikus formában jelent meg, és nem sokkal később, újabb

bővítések után készült belőle a hagyományos, nyomtatott változat.

A könyv első két fejezete az elmúlt évtized internet-használati statisztikáit tekinti át és elemzi, mind mennyiségi, mind pedig minőségi szempontból. Az ország területi megosztottságának elemzése mellett a szerző nem mulasztja el vizsgálni a közelmúlt legfrissebb trendjét, a mobil internet-hozzáférés előretörését és annak hatásait sem. Górcső alá kerül továbbá az a meghatározó problémakör is, hogy a társadalom egyes rétegeiben milyen szinten van jelen az ún. „digitális jártasság”, és ennek hiánya milyen következményekkel járhat a jövőre nézve. A könyvtárak helyzetét vizsgálva a szerző kitér annak elemzésére is, hogy a közelmúltban az internethasználat rohamos terjedése hogyan hatott a könyvtárak látogatottságára.

Az adatsorok áttekintése után a következő fejezetekben a szerző áttekinti az UNESCO, az IFLA, az ALA, valamint az Európai Unió az évek alatt elindított programjait és programadó keretdokumentumait.

Az UNESCO már a 2000-es évek eleje óta folyamatosan fejleszti a tudáshoz és az információhoz való egyetemes hozzáférés alapelveit elemző dokumentumait, és 12 pontban foglalta össze a legfontosabb célkitűzéseket e témában. A szerző ezeket ismerteti.

Az IFLA-dokumentumok elemzése mentén megismerhetjük azt az 5 megatrendet, melyek a könyvtárak előtt álló kihívásokat foglalják össze. Ezek jellemzően mindenki számára ismert fogalmak (információhoz való hozzáférés, online oktatás, személyes adatokra vonatkozó védelem, „hiperkapcsolt” társadalom, globális információs környezet), melyeket a könyvtárak kontextusába helyez a fejezet.

Az ALA dokumentumait bemutató fejezet meglepő adatokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az

amerikai könyvtári rendszer szintjei (közkönyvtárak, iskolai könyvtárak és egyetemi könyvtárak) milyen hasonló problémákkal küzdenek adott esetekben, mint a hazai könyvtárak. Lehet ez a finanszírozás kérdése, de ugyanúgy a látogatók számának csökkenése, vagy a törvényekben kiszabott feladatok teljesítése. Minthogy az ALA egy jellemzően progresszív szemléletű szervezet, nem csoda, hogy a digitális információkezelés és kommunikáció, valamint az abban való részvétel a szempontjaik szerint mostanra már elsődleges cél kell, hogy legyen a könyvtárak számára.

Az EU felelős szervei természetesen szintén kiemelten kezelik a netes kommunikáció előretörését és annak rohamos fejlődését, ezért született meg az Európai Digitális Menetrend. Az EU célja ezzel elsősorban a digitális megosztottság enyhítése, és a digitális készségek fejlesztése, amiben az Unió szerepet szán a könyvtáraknak is.

Az utolsó fejezeteket a hazai helyzet elemzésének szenteli a szerző, és már nem annyira derűlátó, mint a nemzetközi trendek kapcsán. A 2000 körül megfogalmazott célokhoz képest az elmúlt évtizedben elért eredmények nem kielégítőek – a stratégiai koncepciók szerény eredményeket hoztak, és bár készültek tanulmányok, de az információs társadalom tudományos igényű kutatásának hiánya is jellemező idehaza.

E mellett nem mulasztja el megemlíteni a szerző azt sem, hogy az elmúlt évtizedben a könyvtárak presztízse tovább esett, bár ennek elsősorban nem a szolgáltatások minőségi romlása az oka, hanem az információszerzési szokások átalakulása. Ennek kapcsán kerül elő a már említett „digitális készségek” kérdése, hiszen az információk forráskritikája lenne az egyik fontosabb ismeret, amit a felhasználóknak meg kellene szerezniük.

Kiemeli, hogy amíg 2008 és 2013 között jelentős előrelépések történtek a könyvtári szolgáltatások fejlesztése terén, addig 2014 óta kormányzati szinten semmilyen stratégia nem került megfogalmazásra.

Részletesen elemzi a következő fejezetben az EISZ, a MEK, az EPA és a MATARKA használati mutatóinak változását, valamint e szolgáltatások hasznosulását, melyek a mérőszámok alapján a könyvtárügy talán legsikeresebb szolgáltatásai.

Külön fejezet tárgyalja a könyvtári szolgáltatások használatának változásait az utóbbi évtizedben hazánkban. Ezeket az adatokat elsősorban a személyes internet-hozzáférések számának gyors emelkedése befolyásolja, ami viszont jótékonyan hat a távhasználat mérőszámaira. Természetesen jelentős eltérés mutatkozik a tudományos könyvtárak és a közkönyvtárak kihasználtsági mutatóiban, előbbiek azonban jelentősen több, távolról elérhető szolgáltatást tudnak biztosítani a felhasználóknak. Meglepő lehet azonban az az adat, hogy a távhasználat mértéke már 2011-ben felülmúlta a helyben használat mértékét a közkönyvtári szegmensben is.

Az utolsó fejezetben a szerző Magyarország fejlesztési régióiban külön-külön vizsgálja a könyvtárhasználati szokások változását, összevetve az internet-penetráció alakulásával. Itt megerősítést nyer a statisztikák fényében az általánosan elterjedt nézet arról, hogy melyek a felülteljesítő és melyek a leszakadó régiók, és a szerző rávilágít azokra a pontokra, szolgáltatásokra is, hogy melyek fejlesztésére lenne országos szinten szükség.

Giczi András Béla
(BME OMIKK osztályvezető)

Negyvenéves az Apple számítógép-óriás, amely Magyarországot is meghódította

Nem esett messze az alma a fájától címen mutatja be a *Neumann János Számítógép-tudományi Társaság* (NJSZT) és *Nagy Károly* magángyűjtő az *Apple* cég negyven év alatt kifejlesztett gépcsaládjainak ikonikus darabjait. Az időszaki kiállítás nagy számban vonultatja fel az *Apple* számítógépeket, melyek közül az érdeklődők néhányat működés közben is megtekinthetnek. A kiállítás 2016.

szeptember 7-től szeptember 22-ig látogatható Budapesten, majd október elejétől Szegeden, *A jövő múltja* című állandó kiállítás időszaki tárlataként.

Jól tudjuk, hogy az utóbbi időkben az *Apple* már nemcsak számítógépeket, hanem okostelefonokat, táblagépeket is gyárt, és – nem melleleg – átírta a

zenepiacot. A világ leggazdagabb cége akkora vagyonnal rendelkezik, amennyi a teljes magyar gazdaság egy éves teljesítményének a kétszerese. Legendává vált a történetük: 1976-ban két fiatalember, *Steve Jobs* és *Steve Wozniak* Apple Computer néven egy garázsceget alapított, és belefogott a számítógépgyártásba. Egy év múlva már egymillió dolláros bevételük volt az eladásokból. 1983-ban – *Apple Lisa* néven – piacra dobták az első olyan gépet, amely kizárólag egérrel vezérelhető, grafikus felhasználói felülettel készült. Egy évvel később kezdték a *Macintosh* gépcsalád első darabjainak gyártását, amelyek folyamatosan továbbfejlesztett változatai mind a mai napig kaphatók. Magyarországra a csúcstechnológiai termékek hozzájárulását megakadályozó embargó (a CO-COM-lista) miatt csak a feketelista megszüntetése után, a 90-es évek elején kerülhettek be legálisan amerikai – köztük Apple – számítógépek.

A jellegzetes almás védjeggyel büszkélkedő, meglehetősen drága gyártmányok később itthon is rendkívül népszerűvé váltak; a régebbi darabok mára a magángyűjtemények ékességeivé váltak. A tárlaton látható az első nagy sorozatban gyártott személyi számítógép, az *Apple II* mellett a *Lisa*, a *TAM*, az *iMac G3* és más gépek. A TAM (Twentieth Anniversary Macintosh) az Apple megalakulásának 20. évfordulójára korlátozott darabszámban készült. A 90-es évek popkultúrájához illő *iMac G3* áttetsző műanyag borításával, tojásdad formájával egyedülálló forma- és színvilágot képvisel. A több magángyűjtővel együttműködő rendezők a kiállításon a ritka számítógépek és perifériák mellett egyedi dokumentumokat is bemutatnak: az egyik különleges fotón például *Göncz Árpád* látható, amint az Apple immár magyarul „beszélő” laptopjával ismerkedik.

Küldetésnyilatkozata szellemében az NJSZT kiemelt figyelmet fordít a múlt értékeinek megőrzésére, ezen belül főként a magyar számítástechnika – informatika szellemi és tárgyi örökségének a védelmére. Itt hívjuk föl a figyelmet a társaság közreműködésével nemrégiben rendezett, 2016 szeptemberében még látogatható kiállításokra:

- **Jövőbelátó piaristák** – a *Piarista Rend Magyar Tartományával* közösen rendezett időszakos kiállítás *Kovács Mihály* és *Öveges József* emléke előtt tiszteleg. Előzetes bejelentkezés után a budapesti *Piarista Gimnáziumban* látogatható (Budapest V. kerület, Piarista u. 1.)
- Az NJSZT közgyűjteményekkel közös szerepvállalására jó példa a *Magyar Nemzeti Galéria A magyar művészek és a számítógép* című kiállít-

tás, amely szeptember 18-áig még látogatható a Nemzeti Galéria budavári épületében.

- A *Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmtézettel* (MaNDA) való kooperáció eredményeként az ózdi **Digitális Erőmű** épületében informatikatörténeti kamaratárlat nyílt, amely – a tervek szerint – még évekig megtekinthető.

1958 Részlet a kiállításból

2034 iMac G3 számítógépek

2037 A 20. születésnapra készített TAM gép

A képeket Nagy Károly készítette.

Tószegi Zsuzsanna